

Назва навчальної дисципліни	Еволюційне вчення: екологічна антропологія
Галузь знань	<i>Е Природничі науки, математика та статистика</i>
Спеціальність	<i>Е2 Екологія</i>
Кількість кредитів	4
Шифр навчальної дисципліни	<i>ВК</i>
Прізвище, ім'я, по батькові викладача	<i>Кратко Ольга Вікторівна</i>
Науковий ступінь	<i>кандидат історичних наук</i>
Вчене звання	<i>доцент</i>
Посада викладача	<i>доцент кафедри біології, екології та методик їх навчання</i>
Контактний телефон викладача	<i>0936950735</i>
Профайл викладача	http://www.kogpi.edu.te.ua/images/stories/Henrikh/bio_kaf/vykladachi/kratko.pdf
E-mail викладача	kratkoolya@gmail.ua
Розклад консультацій	<i>Очні консультації</i>
Час проведення	<i>14.40 – 17.00</i>
Місце проведення	<i>45 ауд.</i>

Опис дисципліни

Навчальна дисципліна «Еволюційне вчення: екологічна антропологія» належить до вибірових компонентів циклу професійної підготовки здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП «Екологія». Метою дисципліни є поглиблення знань про походження та еволюцію людини як біологічного виду, закономірності антропогенезу, взаємозв'язки біологічних, екологічних і соціокультурних чинників у процесі становлення людини, а також формування сучасного наукового розуміння взаємодії людського суспільства та природного середовища.

«Еволюційне вчення: екологічна антропологія» – це навчальна дисципліна міждисциплінарного спрямування, що поєднує положення еволюційної біології, антропології, екології, генетики, палеоантропології та наук про довкілля. У процесі вивчення дисципліни здобувачі аналізують основні етапи антропогенезу, походження та еволюцію роду *Ното*, закономірності біологічної еволюції людини, роль спадкової мінливості, природного добору, ізоляції та адаптації в становленні сучасної людини.

Особлива увага приділяється взаємодії людини з природним середовищем у різні періоди еволюційного розвитку, формуванню адаптацій до різних природно-кліматичних умов, впливу харчування, способу життя, хвороб, кліматичних змін та інших екологічних чинників на еволюцію людини. Розглядаються питання біологічної та культурної еволюції, взаємозв'язку генетичних і соціальних процесів, формування сучасної людини та трансформації її взаємодії з біосферою. Важливе місце посідає аналіз сучасного антропогенного впливу на природні екосистеми, екологічних наслідків демографічних, технологічних та соціально-економічних трансформацій, а також еволюційних аспектів адаптації людських популяцій до глобальних змін довкілля. Дисципліна сприяє формуванню системного бачення людини як компонента біосфери та усвідомленню відповідальності суспільства за збереження природного середовища.

Вивчення дисципліни сприяє розвитку навичок критичного аналізу наукових джерел, інтерпретації антропологічних, палеонтологічних і генетичних даних, порівняльного аналізу адаптацій людських популяцій, оцінювання взаємозв'язків між еволюційними та екологічними процесами. Набуті компетентності можуть бути використані під час дослідження взаємодії суспільства і природи, оцінювання антропогенного навантаження на довкілля, підготовки наукових і прикладних екологічних проєктів, проведення дослідницької роботи та виконання кваліфікаційної роботи.

Пререквізити. Теоретичною та практичною базою вивчення дисципліни є попередні навчальні дисципліни: «Загальна екологія», «Біорізноманіття», «Еволюційне вчення», «Антропологія», «Екологія людини», «Генетика», «Соціальна екологія».

Постреквізити. Результати навчання, здобуті під час вивчення дисципліни, використовуються у процесі опанування інших освітніх компонентів професійної підготовки, під час проведення науково-дослідної роботи, виробничої та переддипломної практик, виконання кваліфікаційної роботи, а також у професійній діяльності, пов'язаній з оцінюванням взаємодії суспільства і природного середовища, аналізом антропогенного впливу, екологічним моніторингом, дослідженням екологічних аспектів здоров'я населення та обґрунтуванням природоохоронних заходів.

Навчальний контент

Теми лекцій	Теми практичних занять	Методи контролю	К-ть балів
Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи еволюційної антропології			
Тема 1. Еволюційна антропологія: предмет, завдання, методи та основні напрями	Аналіз становлення еволюційної антропології. Міждисциплінарні методи дослідження походження та еволюції людини	Усне та письмове опитування, тестовий контроль	15
Тема 2. Людина в системі органічного світу. Еволюційне положення Homo sapiens	Порівняльний аналіз систематичного положення людини та її спорідненості з іншими приматами		
Тема 3. Основні теорії та докази походження людини	Аналіз палеонтологічних, анатомічних, ембріологічних, генетичних та молекулярних доказів антропогенезу		
Змістовий модуль II. Еволюція людини та формування роду Homo			
Тема 4. Основні етапи антропогенезу	Аналіз еволюційної історії гомінінів. Порівняльна характеристика Australopithecus, Homo habilis, Homo erectus, неандертальців та Homo sapiens	Усне та письмове опитування, практичні завдання, тестовий контроль	25
Тема 5. Біологічна еволюція та формування морфофізіологічних особливостей людини	Порівняльний аналіз морфологічних і фізіологічних ознак представників роду Homo. Аналіз еволюції прямоходіння, мозку та кисті		
Тема 6. Генетичні основи еволюції людини	Аналіз генетичних доказів походження та еволюції людини. Генетична різноманітність сучасних людських популяцій		
Тема 7. Біологічна та культурна еволюція людини	Аналіз взаємозв'язку біологічних і культурних факторів в еволюції людини. Роль трудової діяльності, соціальної поведінки та культури		
Змістовий модуль III. Екологічні адаптації людини			
Тема 8. Екологічні адаптації людини до умов середовища	Аналіз адаптацій людських популяцій до температури, висоти над рівнем моря, інтенсивності сонячного випромінювання та інших екологічних чинників	Усне та письмове опитування, практичне завдання, тестовий контроль	10
Тема 9. Харчування, спосіб	Аналіз еволюційних змін		

життя та здоров'я в еволюції людини	харчування та способу життя. Вплив урбанізації й технологічного розвитку на сучасну людину		
Тема 10. Еволюційна медицина та адаптація людини до сучасного середовища	Аналіз еволюційних передумов виникнення захворювань, резистентності до патогенів та сучасних проблем здоров'я	Практичне завдання	
Змістовий модуль IV. Людина і довкілля: еволюційні та екологічні аспекти			
Тема 11. Людина як фактор трансформації біосфери	Аналіз основних напрямів антропогенного впливу на екосистеми та біорізноманіття. Оцінювання екологічних наслідків діяльності людини	Усне та письмове опитування, практичне завдання	10
Тема 12. Еволюційні наслідки глобальних змін довкілля для людини	Аналіз адаптаційних можливостей людських популяцій до зміни клімату, урбанізації, забруднення та інших глобальних викликів	Практичне завдання	
Тема 13. Екологічна антропологія та концепція сталого розвитку	Аналіз сучасних моделей взаємодії суспільства і природи. Обґрунтування шляхів формування екологічно відповідальної поведінки та сталого розвитку	Практичне завдання, тестовий контроль	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання			10
Підсумковий контроль			30
Всього			100

Вивчення навчальної дисципліни «Еволюційне вчення: екологічна антропологія» дасть змогу здобувачу вищої освіти здобути та підсилити такі програмні компетентності та результати навчання

Індекс в матриці ОП	Програмні компетентності
ІК	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов та вимог.
ЗК03.	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК04.	Здатність розробляти та управляти проектами.
ЗК06.	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ФК12.	Здатність застосовувати нові підходи до аналізу та прогнозування складних явищ, критичного осмислення проблем у професійній діяльності.
ФК15.	Здатність до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог.
ФК18.	Здатність оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної небезпеки на довкілля та людину.
Індекс в матриці	Програмні результати навчання

ОП	
ПР01.	Знати та розуміти фундаментальні і прикладні аспекти наук про довкілля.
ПР02.	Уміти використовувати концептуальні екологічні закономірності у професійній діяльності.
ПР11.	Уміти використовувати сучасні інформаційні ресурси з питань екології, природокористування та захисту довкілля.
ПР12.	Уміти оцінювати ландшафтне і біологічне різноманіття та аналізувати наслідки антропогенного впливу на природні середовища.

Теми індивідуальних завдань:

- ✚ Еволюційні механізми становлення Homo sapiens: сучасні наукові концепції та дискусійні питання.
- ✚ Генетичні та молекулярні докази походження й еволюції сучасної людини.
- ✚ Еволюція мозку та когнітивних здібностей людини: біологічні й екологічні передумови.
- ✚ Прямоходіння як ключова адаптація в еволюції гомінінів.
- ✚ Еволюція харчування людини та її вплив на морфофізіологічні особливості сучасної людини.
- ✚ Кліматичні зміни як фактор антропогенезу та адаптивної еволюції людських популяцій.
- ✚ Адаптація людських популяцій до екстремальних природно-кліматичних умов.
- ✚ Генетична різноманітність людських популяцій як результат еволюційної адаптації.
- ✚ Коеволюція людини та мікроорганізмів: еволюційні механізми та сучасні наслідки.
- ✚ Еволюційні передумови виникнення та поширення інфекційних захворювань людини.
- ✚ Антропогенна трансформація довкілля як фактор сучасних еволюційних змін.
- ✚ Урбанізація як нове середовище добору та її вплив на сучасну людину.
- ✚ Еволюційні наслідки зміни клімату для людських популяцій.
- ✚ Взаємозв'язок біологічної та культурної еволюції людини.
- ✚ Еволюційна антропологія в контексті сучасних проблем збереження біосфери.
- ✚ Еволюційні основи взаємодії людини та природи: від антропогенезу до концепції сталого розвитку.
- ✚ Екологічні межі адаптаційних можливостей Homo sapiens в умовах глобальних змін довкілля.
- ✚ Антропоцен як новий етап взаємодії людини та біосфери: еволюційні та екологічні аспекти.
- ✚ Еволюційний підхід до проблеми здоров'я сучасної людини в умовах техногенно трансформованого середовища.
- ✚ Екологічна антропологія як міждисциплінарний напрям дослідження взаємодії людини і довкілля.

Політика оцінювання

✚ **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Перескладання тем / модулів відбувається під час проведення консультацій керівника курсу.

✚ **Політика щодо академічної доброчесності:** Списування під час тестового контролю заборонене (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час підготовки практичних завдань в процесі заняття.

✚ **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів під час самостійної роботи та на практичних заняттях:

1-2 бали – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки;

відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання для виконання за зразком; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо ґрунтовними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки та залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент виявляє вміння рецензувати відповіді інших та опрацьовувати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної учбової діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити й розв'язувати проблеми, самостійно здобувати та використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль та самостійна робота								Підсумковий контроль		Сума
Модуль I						Модуль II		Модуль III		
70 балів								Підсумкове тестування Залік (30 балів)		
ЗМ I (15 балів)		ЗМ II (20 балів)		ЗМ III (15 балів)		ЗМ IV (10 балів)		ІНДЗ* (10 балів)		
П 1.	5	П 3.	5	С 5.	5	С 7.	5	10 балів	30 балів	100 балів
С 1.	5	С 3.	5	С 6.	5	С.8	5			
П 2.	5	П 4.	5	С 2.	5	С.9.				
		С.4	5							

Примітка* Результати, отримані студентом у рамках неформальної освіти, можуть бути зараховані як частина освітнього процесу та прийняті до уваги під час оцінювання відповідних тем або модулів навчальної дисципліни, що дає змогу врахувати набуті знання та навички.

Літературні джерела

1. Бровдій В.М. Еволюційне вчення: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2019. 336 с.
2. Корж О.П. Основи еволюції: Навчальний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 381 с.
3. Федорців І.В. Еволюційна біологія. Частина 1. Курс лекцій для студентів біологічного факультету. Дрогобич: Коло, 2003. 182 с.
4. Кваша, В. І. Еволюційне вчення: лабораторний практикум. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2004.
5. Гомля Л.М. Еволюційне вчення. Навчальний посібник для студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Полтава: АСМІ, 2011. 136 с.

6. Ільєнко М. М., Тюптя Л. Т. До питання щодо особливостей та механізмів біологічної і соціальної адаптивності людини. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. Київ, Університет «Україна», 2007. С. 24-32.
7. Страшко С.В., Кучменко О. Б., Сліпчук І. Ю. Біологія: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Грамота, 2017. 240 с.
8. Корж О.П. Основи еволюції: Навчальний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 381 с.

ЗКратко О.В.